

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A felső leányiskoláról.

I. Megjegyzések Krammer József cikkére.

1. Valamennyi szakfolyóirat foglalkozik most a f. l.-val. Más-más részről világítják meg azt a helyzetet, amely bizonyára a f. l.-k átalakulásához vezet. Már jó ideje nem írtak olyan kimerítően ez intézmény multjáról, mint *Krammer József a M. P.* legutóbbi számában, midőn az iskola megalapozásának időpontjától a mai állapotokig igyekezett megvilágítani a felsőbb leányiskola negyvenéves történetét. A cikk némelyik pontjához azonban szó fér.

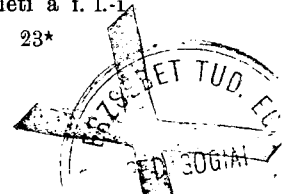
A felsőbb leányiskolák mai szervezete még az 1887. évi július hó 7-én 28,999. sz. miniszteri rendeleten alapszik; ettől csakis az 1901. évi 40,925. sz. miniszteri rendelettel kiadott új tanításterv tér el. Ez egészen új tagoltságot ad a régebbi intézménynek, teljesen át-szervezi, úgy, hogy a régi szervezettel szemben az iskola jellege is megváltozik. És ezen ponton van meglehetősen nagy rés az említett tanulmányon. Az új tanítástervről, mely a felsőbb leányiskolákat teljesen elkülönítette a többi leányiskolai intézménytől és teljesen egy-séges hatosztályú tanfolyammá tette, *közelebb vive azt a középiskolák-hoz*, erről teljesen megfeledkezett a tanulmány és így fejtegetéseiben teljesen téves következtetéseket állapít meg, amelyek még sokkal hamisabb színben tüntethetik fel az intézményt, mint aminőben általában úgy szakkörök, mint a nagyközönség is látja.

Sajnos, még a nevét, az iskola jellegét sem ismerik egyöntetűen. A cikk is «felső» leányiskolákról szól, holott már régen *felsőbb leányiskola* a neve¹ és azt a fordulatot, melyet a cikk is említ, hogy az alsó négy osztály nem egyéb, mint a polgári leányiskola négy osztálya a francia nyelvvél, a szülők egyetemlegesen félreértik, csakis a felső két osztályt vélik felsőbb leányiskolai intézménynek, az alsó osztályokat következetesen polgári osztályoknak minősítik. Mindez nem igen ártana az intézménynek, ha különben megvolna a maga kifejezett iránya, életképessége, szükségszerű kapcsolata a korrallal, a családdal, a társadalommal, az élet követelményeivel.

¹ A hivatalos név ma valóban *felsőbb leányiskola*, de helyesebb a *felső l.*, ezért így írjuk. A t. cikkirő szövegében azonban meghagytuk, mivel ezt a 3. bekezdés szerint fontosnak tartja. *Krammer J.* megokolta az ettől való eltérést, *M. P.* 1914: 341. l. — *A szerk.*

Ez az intézmény nem olyan régi. Negyven év nem olyan sok egy intézmény történetében. Ezalatt, mint ezt különben a tanulmány is megemlíti, elég változáson, alakuláson ment át, ezek között bizonyára a legfontosabb éppen az 1901-iki tanításterv volt, amely sok hiánya, torlódása ellenére mégis csak közelebb vitte a f. l.-át az eredeti kiindulópontához: a középiskolához. Csakis ezzel vált lehetségessé, hogy a f. l. tanulók a IV—VI. o. elvégzésével néhány tárgyból tett különbözeti vizsgálatnál megfelelő osztályú középiskolai bizonyítványt kapjanak és csakis ezzel a tanítástervvel létesülhettek a f. l.-val kapcsolatos leánygimnáziumok, melyekből egyelőre teljesen elégséges volt az a néhány a fővárosban és az az egy-kettő a jelentősebb vidéki városokban, mint pl. Kolozsvárt, Debreczenben, legutóbb Marosvásárhelyt is. Éppen ezek a leánygimnáziumok szolgálnak a szükséges továbbfejlődés alapjául, s itt egytérthetünk a tanulmány írójával, hogy kár is volna mindegyik felsőbb leányiskolát leánygimnáziummá alakítani. Az is bizonyos, hogy Mezőtúron, Békéscsabán nincsen szükség f. l.-ra, ezeken a helyeken sokkal nagyobb és megfelelőbb kultúrmissziót teljesítene a gazdasági iskolával és bennlakással bővült polgári leányiskola. Viszont azonban a f. l.-i intézmény teljes félreértésére vall az olyan értelmű kijelentés, hogy Trencsénnek, Máramaros-szigetnek, Lőcsének sem kellett f. l. Hiszen a kezdeményezők éppen a legnemesebb hazafias eszméktől vezérelve, helyezték el elsőben a felsőbb leányiskolákat az országszéleken, a nemzetiségi vidékeken és csak későbbben jutottak a magyarajkú vidékek is egy-egy f. l.-hoz. Innét van az, hogy a területi elhelyezés még ma sem teljesen méltányos és arányos és a Dunántúl egyes nagyobb városaiban még ma sincs f. l., bár újabban a győri állami, a pécsi kath. f. l.-val némileg javult a helyzet. Épp a trencsényi, máramarosszigeti, lőcsei iskolák teljesítették legszebben az intézményhez fűzött várankozásokat. E negyvenéves iskolákból több magyar nemzedék került ki, ezeknek tiszta magyar beszéde, magyar érzése több nemzedékbe oltódva, ama városok és általuk egész vidék magyarosításához járult hozzá. Ha valamire büszkén tekinthet vissza a f. l., úgy legelsősorban erre és aki ismeri ez iskolák fejlődését, szellemét, közönségét, a hagyományt, mely ezekhez az iskolákhoz fűződik, annak ezt oly szentnek kell minősítenie, hogy ezeket az iskolákat a maguk sajátosságában még akkor is meg kell hagyni, ha leánygimnáziumokká való átalakulásuk kultúrpolitikai szempontból egyébként nem kívánatos.

A tanulmánynak ez a része és az a pontja, amelyben a leányiskolai szellemről, nevelésről, tanításról, a leánytanulók nemi sajátosságairól stb. szól, azt a látszatot kelti, hogy a cikkíró nem hatolt be teljesen a f. l.-i életbe és inkább csak kívülről, a szabályzatokból, az időrendi és nem is annyira a fejlődési mozzanatokból alkotott véleményét. Ha nem ismerném az írónak különben jeles pedagógiai kvalitásait, némi váddal is illethetném a modern pedagógia ellen tanúsított vétségei miatt. Itt is bizonyára a külső körülmények elterelték figyelmét a belsőtől és szorosint vette a f. l.-i szervezet utasításait, noha ezek oly általános szempontok, melyek nemcsak a f. l.-nak, hanem egyes pontokban minden iskolának alapelvül szolgálhatnak. Az 1887. évi szervezet rendelkezéseit merőben félre is érti akkor, midőn a nemes eszmék követése és foganatosítása helyett azzal a váddal illeti a f. l.-i

intézményt, hogy «vakodni kell a Szervezet szerint a f. l.-ban attól, hogy a leánykakat szorgalmas tanulásra serkentésék... lecketanulást nem szabad követelni a felsőbb leányok-tól... a serdülő leánykák hat éven át 4—5 órát töltenek naponként egy kulturális környezetben, ahol az általános műveltség körébe vágó különböző ismeretekben nyernektanulást. S annak a gazdag úri leánynak ez tökéletesen elég. Minek fászasztanók őt lecketanulással?... Szorgalom? kötelességérzés? öntevékenység? önállóság?... Minek az egy gazdag úrileánynak?» stb.

A Szervezet idevágó pontjai oly világosan rendelkeznek a felsőbb leánynevelés szempontjai felől, hogy csakis azok teljes félreértésével lehetett ilyen eredményre jutni. Igenis különbség teendő mindig és mindenkoron fiú- és leánytanuló között, ez a nemi sajátosságból, az élettani és a lélektani különbségekből önként következik. Még a középiskolában is más-más tanftástervezésű fiúk és leányok számára; bizonyára nem lényeges különbségről van szó, hanem oly beosztásról a középiskolát végző leányok számára, hogy egyrészt az iskolai idő keretében megfelelő óraszám jusson a nőknél elengedhetetlen kézimunkára, rajzra (festésre), énekekre, háztartástanra, egészségtanra, másrészt az iskolának mindenkoron feltétlenül tekintettel kell lennie arra, hogy a leánytanuló a szülői ház körében is foglalkozhatoskodhassék. S vajjon nem eszményi törekvés-e az, s nem kellene-e minden iskolában erre iparkodni, hogy a tanultak legnagyobb része már az iskolában váljék a tanulók lelki sajátjává és ne kelljen a serdülő gyermeknek az egész délutánt könyvei közt görnyedve töltetni. A f. l.-k megtehették azt, amivel évekkal ezelőtt a Társadalomtudományi Társaság kezdeményezéséből a fővárosi tanári körök foglalkoztak, hogy lehetőleg könnyítsenek a tanulók munkáján; mivel ebben az intézetben megvoltak az eszményi tanítás feltételei: a kevésszámú tanuló, az egyéni tanítás, a gondolkodás, a rávezetés, kellő idő az összefoglalásra, irányításra, hogy otthon csak a tanultak áttekintése, a könyv nélküliek megtanulása, egy-két írásbeli feladat megkészítése legyen a tanulók feladata. Hozzájárult ehhez az is, hogy a leánytanulók legnagyobb része törekvő, szorgalmas tanuló és csak elenyésző csekély százaléka hanyag. Ezt a tanulmány írója éppen olyan jól tudja, hiszen leányiskolát igazgat és van alkalmja összehasonlítani tenni fiú- és leánytanulók közt. Ezért felette sajnálom, hogy elemi iskolai nivóra súlyosítja a f. l. követelményeit tanulóival szemben és gyengeelméjűeknek nyilvánítja azokat, akik esetleg elégtelen osztályzatot kapnak a f. l.-ban. Szegény felsőbb leányiskola! Még mit nem kennek rá! Így meg is érdemli a «luxusiskola» elnevezést, hiszen itt nem tanítanak, hanem a kisdédóvók mintájára becézzetik, dédelgetik a «gazdag úri» leánytanulókat?! A luxusiskola a közfelfogásban az intézmény gyakorlati értékének hiányát jelzi; ez ellen szólnak fel a szakörök és a szülők; elismerik azonban úgy a múltban, mint a jelenben azt a nemes hivatást, melyet a felsőbb leányiskola teljesít: képzett, öntudatos, hivatásukat eszményien betöltő nőket nevelve a magyar családnak, a magyar hazának. A «gazdag úrileány» pedig igazán nem egyéb frázisnál, ilyen megkülönböztetést nem ismer a Szervezet és sohasem vallott egyetlen felsőbb leányiskola sem.

Hogy a f. l. mennyi gondot fordít a nők házi erényeire, a takarékoságra, egyszerűsége és szerénysége, ennek találó bizonyítéka.

a *M. P.* ugyanabban a számában megjelent cikk (*Bittenbinder M.*: Felső leányiskolánk az 1914/5. iskolai évben), amely a f. l.-i tanulók női erényeinek valóságos himnusza.

A tanulmány írója különben menti magát a túlzástól, mintegy elismerve, hogy nagyon is sötét színekkel festett. Nem ez a hiba, hanem az, hogy nem ismeri a f. l. belső életét, szellemét, kultúrmisszióját a múltban, hivatását a jelenben, csakis külső jelszavakból, a Szervezetnek betűjéből és nem követendő szelleméből ítélkezik.

A f. l. a kor követelményei tekintetében megérett a gyökeres reformra. E reform be is következik; ez azonban nem a multak hibáit hivatott fedezni, mert a mult tiszta és szent, hanem a haladás eszméje ad irányt a reformnak. És megint nem a külső, a név a fontos, hanem a lényeg, a belső átváltozás a kor igényei szerint, hogy a f. l.-ból alakult *leánygimnázium* a nőkhöz fűzött remények és várakozások szerint teljesítse feladatát. Eszményiben ez sem oldja meg a feladatot, mint megoldotta a maga kereteiben a f. l.; legfeljebb jobban vet majd számot az élet gyakorlati követelményeivel. És ez ma igen nagy dolog.

(Szabadka.)

Vajda Gyula.

2. *Krammer József* pozsonyi áll. polgári leányiskolai igazgatónak «A felső leányiskola 40 éve» c. cikkében a f. l. ellen nyilatkozó elfogultság, irányzatosság helyreigazításra szorul.

Krammer nincs megelégedve a f. l. fejlődésével. Úgy látja, hogy eredeti céljától és irányától mindinkább eltértek. Nem tértek mindinkább el. Csak ingadoztak. Egyszer jobbra, másszor balra keresték a fejlődés helyes útját. Más intézetekkel is csak úgy volt. Nincs talán egyetlenegy iskolai szervezetünk sem, mely ez alatt a 40 év alatt változáson, tantervmódosításon ne ment volna keresztül; többször is. Természetesen nehéz volt a középfokú leányiskolát megalkotni 40 évvel ezelőtt. És a lefolyt 40 évben is. Hiszen magát a középiskolát is hatalmas új szellemi áramlatok ostromolták. A leányközépiszkola helyes szervezésének nehézségeit pedig a társadalom közgazdasági és erkölcsi életének a nőkérdéssel összefüggő, sok tekintetben forradalmi jelenségei is fokozták.

A cikkíró arra az ítéletre érzi magát feljogosítva, hogy sok felsőbb leányiskolában a nőnevelés roppant hátrányára «az úrhatnamság» szóban összefoglalható szellem honosult meg (173. l.). Hol látta azokat a f. l.-kat?! Az «úrhatnamság» beteges tünete megnyilatkozhatik másutt is, anélkül, hogy emiatt az iskola szellemét lehetne megvádolni. Úrhatnamságra nem az iskola nevel, hanem a család.

«Miótán a kisebb városok f. l.-it — mondja K. — nagyon kevés növendék látogatta, a környékbeli leányok befogadására s ily módon az iskolába való csábítására internátusokat állítottak fel.» A f. l.-ba sohasem kellett a növendékeket csábítani. Sem internátussal, sem más intézetek rovására kigondolt fogásokkal. A f. l. a magasabb női műveltség gondozására létesült és sohasem volt a tömegek iskolája. Inkább védekezett az odatódulók ellen, mint csábítgatott. Hat osztály szervezése, magas tandíj, a növendékek létszámának osztályonként 35-re történt korlátozása, kis tantermek építése nyilván mind erre vall. És ezekre ment és megy ma is azoknak a szülőknek a száma,